

Tüntetések, tüntetések...

Tüntetések, tüntetések... Felvillannak a régi emlékeim a régi tüntetésekről, elsősorban a '68-as belgrádi egyetemistademonstrációkról, majd az utánuk következő hosszú csendről, a dermedt állapotról, az *ólomévekről*, amelyeket esszéimben jellemeztem. Bizarr fordulatok tanúja voltam, éppen az ólom-évek idején irodalmi nemzedékem számos tagja a legmagasabb posztra került, igazgatók, főszerkesztők, vezérigazgatók lettek. Ezért tüntettem 1968-ban? Majd következtek a kilencvenes évek, a béketüntetés Újvidéken, és az évekig tartó Milošević-ellenes tiltakozások. Igaz, a Vezér megbukott, de kikozmetikázott szelleme rövidesen visszalopakodott.

Belefáradtam a reményekbe és a kudarcokba.

Ilyesféle emlékek üldöztek, amikor tekintetem Belgrádra vettem, ahol már két hónapja kormányellenes tüntetések zajlottak. Újvidék egy ideig némaságba menekült, egyedül a kormánypárt volt hangos, hiszen novemberben és decemberben a Vajdaság elcsatolását ünnepelte. 2018. november 25-én vonult be a szerb katonaság Újvidékre. Beindult a meetingturizmus, autóbuszokkal szállították az embereket, hogy ünnepeljenek Újvidéken. A grandiózus ünnepséget némileg megbolygatta a fiatal szerb értelmiségiek tudományos tanácskozása, amelyen emlékeztettek arra, hogy a Vajdaság gazdasága 1918 után visszaesett, a szerb kormány ugyancsak kisebbségellenes politikát folytatott, mint a magyar az I. világháború előtt, csakhogy ekkor nem a szerbek, hanem a magyarok voltak az áldozatok. Az elcsatolási aktus sem volt demokratikus, hiszen csak a szerbek szavaztak az elcsatolási kongresszuson, a németek és a magyarok nem. Az elcsatolás nagy nemzeti vívmány volt, de a demokrácia kárt szenvedett.

A közönség soraiban ülve arra gondoltam, azóta hány nemzedéknek kellett szembesülnie azzal, hogy a nemzet nevében csorbítják a demokráciát. Feltűnt, hogy a fiatal vagy a középkorú vajdasági magyar értelmiség nem vett részt a tanácskozáson, még hallgatóként sem, amit azzal magyarázok, hogy a magyar értelmiségi elit a regnáló kisebbségi párthoz, a VMSZ-hez kötődik, a párt pedig koalícióban van a kormányzó Szerb Haladó Párttal. Az uralkodó vajdasági magyar közvélemény az elmúlt években lényegesen módosult. Miután a Fidesz és a VMSZ vezetői az egész Kárpát-medencében példásnak nevezik a vajdasági magyar kisebbség helyzetét, a hivatalos kisebbségi közvéleményben megszakadtak a kritikus megjegyzések. Míg a Milošević-érában a magyar kisebbség erősen ellenzéki beállítottságú volt, amely összebékítette a különböző értékrendeket valló rétegeket, addig a Vučić-érában a közvélemény kimondottan lojális, sokkal lojálisabb, mint a Tito-éra értelmisége. Ez kissé meglep, de nem bírálom, inkább megfogadom Karl Kraus tanácsát, ha van mondanivalóm, álljak elő, és – hallgassak, vagy csak csodálkozzak azon, hogy a szerbiai forrongások idején a magyarlakta városokban egy zokszó sem hangzik el.

Némi bizalommal szemlélem az újvidéki tüntetők fiatalságát. Ez örvendeztet, de elgondolkodtat, hogy mégis milyen nehezen találják meg a tüntetők a közös nevezőt. Újvidéken is kiderült, mert miközben Belgrádban a baloldal és a jobboldal kiegyezett abban, hogy Koszovó „elárulásáról” szó sem lehet, addig Újvidéken az egyezés inog. Az első, január 18-án rendezett újvidéki tüntetést egy szélsőjobb csoport zavarta volna meg, de incidens nem történt, mert csak egy tucatnyi NATO- és EU-ellenes, a tüntetőket nemzetellenes jelzőkkel vádoló fiatal jelent meg, a reguláris tüntetők száma viszont legalább kétezeret tett ki, úgyhogy a szélsőjobb (egyelőre) visszavonult. De az egészből az is kiérezhető, hogy a szerbiai szélsőjobb, akárcsak a magyarországi Mi Hazánk párt, a jelenlegi tüntetéshullámban a kormánypárt retorikájához vonzódik. Mindkét szervezet a határon túli kisebbségek sorsa miatt aggódik, de saját hazájában vezérgondolatainak logikája a nemzeti kisebbségek ellen fordul. Úgy látszik, ez lesz az európai szélsőjobb pártok próbaköve: vagy radikálisan leszámolnak egymással, vagy pedig diszkréten feláldozzák a nemzeti kisebbségeket.

Jelenleg inkább az első változat látszik felülkerekedni.

Az újvidéki tüntetők nagy tömege ellehetetlenítette a szélsőjobbot, és séta közben a leggyakrabban az ismert olasz antifasiszta dal, az *O bella ciao* hangzott el, ami még a járókelőket is meglepte, hiszen ez a melódia már évtizedek óta nem hangzott el Újvidéken. Azt viszont nem tudom elképzelni, hogy Budapesten ezzel a dallal vonuljanak az országháza elé. Először Újvidéken, később Belgrádban is ezt énekelték a tüntetők, tehát még nem ölték ki teljesen az emlékezetből az antifasiszta motívumokat. A magyar publicisták közül elsőként Tamás Gáspár Miklós hívta fel a figyelmet arra, hogy Szerbiában, Horvátországban, Szlovéniában – de hozzátenném, Montenegróban és Macedóniában is – a fiatalok körében egyre inkább erősödnek a baloldali eszmék, ami magyarázható azzal is, hogy az új osztálynak még nem sikerült teljes mértékben kiölnie '68 hagyományát, továbbá azzal is, hogy Jugoszláviában a népfelzabarádító háborúban létezett valóságos és tömeges antifasiszta mozgalom. A tüntetők főleg a Vučić-féle autokráciát, az „új osztály” neoliberais gazdaságpolitikáját veszik célba. Sokan beszélnek neoliberais ellenforradalomról is.

Az újvidéki tüntetéseket egy német újságíró társaságában figyeltem, aki szerint bár sok a hasonlóság a magyarországi és a szerbiai tüntetések között, mégis arra a megállapításra jutott, hogy Szerbiában sokkal tömegesebbek, hiszen egy szerbiai kisvárosban majdnem annyian jönnek össze, mint a kétmillió Budapest.

Nehéz megjósolni a tüntetések végkimenetelét, de az már kétségtelen, hogy a kapitalista rendszer immunisabb a tömegmozgalmakkal szemben, mint a hanyatló szocializmus. Már az is csodával határos, hogy Belgrádban több mint hat hete tüntetnek, s a részvevők száma nem csökken, hanem növekszik. A tüntetések tömegesebbek és békésebbek, mint a budapestiek, még sincs látványos rendőrségi felvonulás, könnygáz, sorosozás. A kormány szerint Belgrádban ötezren tüntetnek, viszont a nemzetközi sajtó 30 ezerről számol be. A szerb értelmiség csatlakozása evidensebb. Éppen Újvidéken olvasták fel, hogy 105 egyetemi tanár közös kiáltványban támogatta a tüntetőket.

Magyarországon viszont ambivalens a helyzet. Tamás Gáspár Miklós pár héttel ezelőtt az *Index* portálon kimondta, amit a magyar irodalmi életben nem illik kimondani: „A magyar értelmiség elhallgatott közéleti kérdésekben.” Nem csak arról van szó, hogy közzéteszik-e, hogy rokonszenveznek a tüntetőkkel, vagy nem, hogy részt vesznek-e a tüntetéseken, vagy nem, ennél sokkal fontosabb az irodalmi termés jellege. Megkockáztatható, hogy a magyarországi tüntetésekből az hiányzik, ami (néhány kivételtől eltekintve) az irodalomból, a szellemi alap, amelyet nem az ellenzéki politikusok feladata megfogalmazni. Másokról van szó, nem a politikusokról. Albert Camus még 1945-ben egy cikkében azt fejtegette, hogy a múltban az írók a páholyban ültek, és kimondták az igazságot a porondon folyó küzdelemről. Ez a distancia méltóságot és jó rálátást biztosított nekik. A mai korban, folytatta Camus, az író arénába kényszerült, neki is küzdeni kell a barbársággal. Nem számíthat többé a distancia méltóságára. Főleg érvényes ez a mai digitális korban, amikor nem a „művelt középosztály” dominál a lelátón, hanem a névtelen tömeg. Ilyenkor az íróban gyakran felébred a nosztalgia a páholy iránt, de mivel ott többé nincs hely a számára, és az irodalom – mint annyi más érték – kegyvesztett lett, az író páholy híján szívesebben menekül a posztszocialista elefántcsonttoronyba.

Tüntetések, tüntetések, mondogatom magamban, és irigykedve gondolok a reménytelenekre, akik óvatosan meghúzódnak, és az álmuk is békés. A reményekkel teli utca forrong, de Aleksandar Vučić elnök megőrizte a nyugalomát, és bejelentette: ha az ellenzék akarja, bármikor rendkívüli választást ír ki, s úgy látszik, az ellenzék akarata ellenére még ebben az évben – a kormánypárt berkeiből kiszivárgó hírek szerint márciusban – erre is sor kerül.

A közvélemény-kutatók szerint Vučić újra megnyeri a választást, hiszen az országszerte zajló tüntetések ellenére is élvezzi a választópolgárok 51 százalékanak bizalmát. Persze csak akkor, ha a választással még nem szünteti meg a posztszocialista országokra jellemző kíméletlen, majdnem tragikus társadalmi megosztottságot. Lassan két részre szakad ezen országok társadalma. A görcsös, traumatikus, mondhatnám, végzetes megosztottság képezi a legnagyobb veszélyt, amelynek baljós következményei lehetnek nemcsak a régió sebezhető országaiban, hanem egész Európában. Elegendő egy tektonikus jellegű európai fejlemény, amely sokak szerint már küszöbön áll, vagy Putyin befolyásának erősödése az EU-ban, s a Balkánon máris meg bomlik a provizórikus egyensúly.

Ezek után érhető, hogy Belgrádban örömmámorban várták Vlagyimir Putyin belgrádi látogatását. A Vajdaságban viszont más hangok is hallatszottak. A látogatás napján Újvidéken, Becksereken, Petrőcön, Kikindán, Törökbecsén, Óverbáson, Kovačicán plakátok jelentek meg ezzel a felirattal: Putin, go home! Megjegyzendő, hogy a magyarul lakta városokban, Szabadkán, Zentán, Magyarakanizsán ilyen plakátoknak nyomuk sem volt, ellenben volt a szlovák településeken. Érthető, hisz a vajdasági magyar polgároknak, főleg a magyar tévé hatására, Putyinról rendkívül rokonszenves kép alakult ki.

Belgrádban az orosz elnököt hétezer rendőr őrizte, ezenkívül 250 orosz biztonsági képezte a belső védelmi kört. A látogatás alkalmával a politikai

elit és a kormányhoz hű sajtó többször is hangoztatta a közös ortodox vallás és a szláv testvériség fontosságát. Oroszország mindig segítette Szerbiát, ha bajba került – ez volt az állandóan ismétlődő szlogen. Belgrád felkészült a látványos, érzelmileg rendkívül meleg vendéglátásra. Ezerkétszáz autóbusz indult Szerbia városaiból Belgrádba, hogy minél többen üdvözöljék Putyin elnököt a Szent Száva-templom előtt. Vučić kormányfő szerint több mint 120 ezer ember várta, hogy beszédet mondjon, ám Putyin mértéktartó maradt, szerényen csak annyit mondott, hogy köszöni a barátságot. A kormányzó Szerb Haladó Párt azonban Koszovó kérdésében várta a legfontosabb mondatot. Putyin ugyanis csak azt mondta, hogy feltétlenül támogatja az ENSZ 1244-es határozatának szellemében létrejövő megoldásokat, a lehetséges kompromisszumról azonban egy szót sem ejtett. Pedig arról van szó, hogy Putyin áldása nélkül Vučić nem köthet semmiféle kompromisszumot, hiszen elveszítené a választóit, viszont Putyin áldásával sokféle kompromisszum lehetséges, akkor is, ha az sok illúziót romba dönt.

Hargitai Miklós

„Hülyék vagytok mind”

Van nekem egy drága keresztanyám, akinek felmérhetetlen mennyiségű nyári élményt és instant életbölcsséget köszönhetek. Nagyon okos, de egy betegség miatt mostanában már nehezen jár a nyelve. A családi beszélgetések során, amikor vitába keveredik a többiekkel, és a szóképzéssel nem tudja követni a saját, mindannyiunknál gyorsabban járó gondolatait; amikor ő már – fejben az összes lehetséges kimenetelt végigjátszva és minden érvet megválaszolva – tudja, hogy neki van igaza, de még nem tudott mindenkit meggyőzni róla, olyankor szokta mondani: „Hülyék vagytok mind.” Mivel ez egy család, és tisztában vagyunk a szellemi képességeivel, ilyenkor általában lassítunk, hagyunk neki időt, és rendszerint ki is derül, hogy neki van igaza.

Ő jutott eszembe január közepén, amikor a *24.hu* hírportál nyilvánosságra hozta a Birnbaum-vallomást. A hasonlat innentől sajnos sántítani fog, mivel egyáltalán nem gondolom, hogy a sajtónak az a része, amely a több információ vagy a mérsékeltebb kormánypárti elfogultság révén reálisan kezelte a migránsozásra-sorosozásra épülő kormányzati politikát, okosabb volna a többinél, mint ahogyan azt sem, hogy akik a kommunikációs maszlagot beveszik, azok mind hülyék. Egyébként is úgy értettem inkább, hogy „hülyék vagyunk mind”, különösen annál a gondolatnál, amelyben George Birnbaum összefoglalja, mennyire egyszerű az orránál fogva vezetni egy országot. „Annyira nyilvánvaló volt. Ez volt az összes termékünk közül a legegyszerűbb. Csak be kellett csomagolni és piacra dobni.” Az „ez” Soros Györgyre vonatkozik, a termék pedig az úgynevezett Soros-terv – vagyis

az a kormányzati üzenet, hogy Soros György Magyarország elveszejtésére törekszik, még hozzá olyan fondorlatos módon, hogy telerakná a Kárpát-medencét mohamedán vallású migránsokkal.

Elárulom, hogy engem mi védett meg, mi biztosított számomra ellenanyagot a métellyel szemben: nem a bölcsesség, hanem az emlékezet. Az egyik katolikus gimnáziumban töltött diákéveim folytán számos jobboldali barátal rendelkezem, így volt szerencsém végigélni, milyen politikai elméletek határozták meg Magyarországon a rendszerváltás után a nemzetinek nevezett politikai tömb gondolkodását. Emlékszem azokra az időkre, amikor (egyébként rendkívül intelligens, olvasott, világlátott emberek) bizonygatták nekem, hogy „a zsidók” (inkluzíve Soros György) kinézték maguknak a Kárpátok ölet, és itt szeretnék fölépíteni az új hazát, amikor Izraelt elnyeli az arabok tengere. A következő csomópont az volt, amikor kiderült, hogy a komcsik el sem mentek, nem is volt rendszerváltás, kései utódaik újra megpróbálják Magyarországot átjátszani a csak színleg megváltozott, legbelül még kommunista birodalmi álmokat szövögető, KGB-s múltú Putyinnak meg Moszkvának. Aztán megtudtam tőlük, hogy Moszkva és Putyin voltaképpen a barátunk, meg Izrael is, Soros György pedig nem a zsidók, hanem a mohamedánok számára ürítené ki a mi lángoktól ölelt országunkat. Ez az elgondolás úgy hatott rám, mint a vakcina: nem merném kétségbe vonni Soros úr kivételes képességeit, az viszont nem fér a fejembe, hogy létezik olyan ördögi terv, amelynek az A verziója szerint a zsidókat, a B verziója szerint viszont a zsidó állammal hadban álló feleket kell betelepíteni Magyarországra, és hogy ez a két változat jól megfér olyasvalakinek az elméjében, akit egyébként éppen az éles esze, a mások által nem látott összefüggések korai felismerése miatt respektál a világ.

84

A kissé hosszadalmas bevezetés után kanyarodjunk most rá arra, amit a svájci sajtó és annak nyomán a *24.hu* a valódi Soros-tervről kiderített. A történet egyik kulcsfigurája, Arthur Finkelstein már halott, a másik, George Birnbaum viszont még él, éppen visszavonulóban van az üzlettől, és ebből az alkalomból adott interjút a svájci sajtónak, amit a magyar hírportál szemlészett. Birnbaum úr érthető módon büszke volt a közös életműre, és azt sem titkolja el, hogy kettejük közül az igazi ötletember Finkelstein volt: mindig közvélemény-kutatásokból dolgozott, ugyanazokból, mint mások, de olyasmit is észrevett az adatok között, amit mások nem. Például azt, hogy az emberek között sokkal könnyebb közös nevezőt találni (a közös értékválasztás helyett) a közös félelmek és az egy irányba mutató gyűlölet tárgyai alapján, legyenek azok bármilyen irracionálisak. Vagyis jóval többen utasítják el a bevándorlók Magyarországra telepítését – függetlenül attól, hogy akarja-e bárki idetelepíteni őket, vagy hogy akar-e közülük bárki idetelepülni –, mint ahányan mondjuk keresztény-polgári Magyarországot szeretnének. Ebből pedig, már ha az embernek Finkelstein-Birnbaum(-Orbán)-típusú agya van, egyenesen következik, hogy nem a keresztény-polgári Magyarországgal kell házalni (nem is hallottunk ilyesmiről a mostani kampányokban), hanem a migránsokkal és azzal, hogy az ellenzék akarja a nyakunkra hozni őket – ergo aki nem szeretne migránsokat a nyakába, annak a Fideszre kell szavaznia.

A Finkelstein–Birnbaum-projekt másik korszakos tudományos eredménye, hogy lényegesen hatékonyabban működik a módszer, ha különféle elvont ellenségek helyett (finánctőke, IMF, „Brüsszel”) sikerül a gyűlölet tárgyát megszemélyesíteni. Így jutottunk el a Kongótól Bulgárián át Kenyáig és Izraelig sokfelé kipróbált módszer tökéletesre csiszolt változatáig, a „Soros-tervig”, illetve a kormányplakátokra fölírt „Ne hagyjuk, hogy Soros nevéssen a végén!” mondatig, és addig a helyzetig, amikor a magyar választópolgárok nem jelentéktelen hányada azt hiszi: Soros György párto(ka)t szokott indítani a magyarországi választásokon.

Az újságíró ugyanúgy emberekkel dolgozik, mint a kampánytanácsadó meg a politikus – nem véletlen, hogy kölcsönös gyanakvással tekintenek egymásra. Ha őszinték akarunk lenni, nyugodtan bevallhatjuk, hogy a sajtó is (a kíváncsiság mellett) jórészt az emberek félelmeiből és indulataiból él; erre az összefüggésre csodálkozik rá a világ „a jó hír nem hír” mondással. Valahogy úgy működik az emberi gondolkodás, hogy a tragédiák és a talán soha meg nem valósuló, de a fejünk fölött lebegő kataklizmák sokkal jobban érdeklik az olvasót, mint akár a legnagyobb logisztikai központ alapkövetétele. Számomra is örök tanulság, hogy eddigi pályám során a legtöbb olvasót nem valamelyik tényfeltáró írásom, hanem a világvége esélyeit – tudományos igénnyel, de viszonylag kevés aktualitással – elemző cikk hozta, meg az is, hogy a bezárás előtti évtizedben a *Népszabadság Online* legolvasottabb híre egy ismert magyar színész haláláról tudósított. Ezzel együtt a szeriöz sajtóra nem jellemző, hogy csak a kattintás kedvéért leírjon valamit, aminek esetleg az ellenkezője (vagy az sem) igaz. Ismét egy konkrét példa: amikor egy kizárólag egyetlen, és mint később kiderült, téves információra alapozva pár percre kikerült ugyanoda, a *nol.hu*-ra egy rövid írás arról, hogy elhunyt Horn Gyula, a lap nemcsak elnézést kért az olvasóktól, hanem a legkeményebb személyi konzekvenciákat is levonta. Ilyesfajta etika a politikában ma nem létezik: másfél évtizede Gyurcsány Ferencet a kozmetikázott költségvetési adatokkal megnyert választást követően, a hazugság elismerése után a magyar választók egy része még erkölcsi hullaként kezelte – és kezeli máig –, miközben a Birnbaum-interjú szerint Orbán Viktor zsinórban nyerte meg választások sorát legalább akkora vagy még nagyobb hazugságokkal, morális következmények nélkül.

Tanulságosnak gondolom azt is, hogy a hazai választópolgár még a félelmeiben is mennyire irracionális. Számos Facebook-ismerős osztotta meg velem a napokban azt a képet, amelyen egy fejkendős, ránézésre nyolcvan év körüli hölgy mosolyog elégedetten – a felirat szerint azért, mert igaz ugyan, hogy nem jött meg időben a nyugdíj, és amúgy is túl kicsi, de legalább a migránsok nem hágták őt meg. Én is tudom, hogy a magyar történelmi emlékezet ismer olyan traumákat, amelyek ezt az attitűdöt bizonyos körülmények között akár reálissá is tehetnék, de egyrészt most nem olyanok a körülmények, másrészt az érintett korosztály tagjainak nagyságrendekkel nagyobb esélyük van arra, hogy egy kórházi fertőzés vagy az ellátatlanság végez velük a magyar egészségügy szétrohadása következtében, mint arra, hogy élő, hús-vér migránssal találkozzanak – ehhez képest megdöbbentő, hogy a szavazási magatartásukat mégis a migrációs víziók határozzák meg.

Az én világmagyarázatom nemhogy a Soros-fixációban szenvedő jobboldali magyar választókénál, de még az idegenektől rettegő mém-nyugdíjasénál is sokkal egyszerűbb: szerintem ezek (mármint Orbán Viktor és szűkebb köre) lopnak, és minél nagyobb a megvédelmezendő zsákmány, annál kevésbé válogatnak az eszközökben, amikor úgy érzik, hogy elvehetik tőlük. Egyszerű, mint a százas szög, nincs szükség hozzá ezoterikus elméletekre, viszont soha semmin nem hökkenek meg, amióta ebből indulok ki. Úgyhogy előre is elnézést kérek az inváziótól rettegő barátaimtól, egykori iskolatársaimtól, utas-, pálya- és honfitársaimtól, meg mindazoktól, magamat is beleértve, akik immár sokadik éve nem találják a nyilvánvaló átverés ellenszerét. De ha újabb jelét tapasztalom annak, hogy komolyabb veszélynek látják az amerikai (!) migránskaravánt az orvosok és ápolók hűján bezáró Honvéd kórháznál, nekem bizony mindig beugrik a keresztanyám, amint többszöri nekifutás után kissé dadogva, de érthetően kimondja: „Hülyék vagytok mind.”

Parászka Boróka

Szavak

86

„Engedd el a szavakat” – mondta valaki 2018 legvégén, hosszas vitáim egyikén. December utolsó hetei egyébről sem szóltak, mint vitákról, pontosításról, rákérdézésről, adatellenőrzésről. Zártam a féléve tartó „rákriportomat”, sok-sok óra interjú gyűlt fel túlélőkkel, betegekkel, hozzátartozókkal. Egyszerre volt nagyon könnyű és iktározatosan nehéz dolgom ezzel az anyaggal. Arra a szókapcsolatra, hogy „korrupció az onkológiai ellátásban” mindenki felkapta a fejét, a szerkesztők elégedetten dörzsölgették a kezüket a remélt kattintásokra, a nézettségre és az olvasók kiszámítható reakciójára gondolva. Szemük előtt valószínűleg felrémlt egy-két bilincsben elvezetett, hálapénzzel kitömött zsebű korrupct orvos, kórházigazgató is.

Vékony jégen táncoltam, emberek életéről, haláláról, utolsó reményéről írtam. És ha mindez nem lett volna elég, a román–magyar határ betegforgalmát piszkáltam, ott, ahol a betegbiztosításokkal ügyeskedve keresnek az emberek jobb, olcsóbb gyógyulást. Ezt Magyarországon rögtön úgy értelmezték, hogy „a románok idejönnek, és elveszik a rákunkat, izé, a rákra szánt pénzünket”. Erdélyben azonnal bekapcsolt az önsajnáló mechanizmus, a panasz, hogy „még az utolsó esélyt is sajnálják tőlünk”.

Történetről történetre, szóról szóra kellett kirángatnom ez azt ügyet a leegyszerűsítő mechanizmusokból. A zsebüket tömő orvosok (esetenként valós, máskor túlzó vagy előítéletes) rémképe mellett-ellen kellett megmutatni azokat, akik a helyi, az országos vagy az európai egészségügyi rendszerekkel küzdenek a betegeikért. (Azt, hogy van európai, szabályozott ellátás, együttműködési keret, még a szakembereknek is magyarázni kell, mert a

jogszabályokat nem ismerik, vagy nem ismerik rendszerszerűen, csupán eseti, „kiskapus” szinten. Európa sem realitásként, sem kívánalomként, sem tapasztalatként nem létezik ezen a hétköznapi, nyugős, diagnózisokkal, várólistákkal terhelt szinten.) Azt, hogy a rákipar hogy működik messze túl az egészségbiztosítási trükkökbe kapaszkodó magánemberek feje fölött, az érintettek nem látják át. Heteken át a magánklinikák üzleti kimutatásait búvóm, és hiába mondom, hogy sok-sok tucat ilyen intézmény működik, amelynek éves bevétele meghaladja a tízmillió eurós határt, és ezek a tízmillió eurók azoknak a zsebéből érkeznek, akik egymásra acsarkodnak, és egymást lökdösik vissza a várólistás helyekért.

Tucatszor szerkesztjük át a megírt szöveget, frusztrációink, félelmeink szerkesztőségi veszekedésekbe fulladnak, majd bocsánatkérésekben oldódnak, hogy aztán újabb baromi viták legyenek. Milyen nehéz elmondani egy ilyen alig körvonalazódó, alig kibányászható történetet. A magyarországi kollégák egyszerűsíteniéne, rövidíteniéne, nem hagyom magam és a cikket. Szerintük sóhegyeket mozgatok, senki nem olvassa el a szövegem. Én meg biztos vagyok abban, hogy aki egyáltalán észreveszi a problémát, végigrágja magát a sóhegyen, megemészti a sok ezer karaktert. Nem akarom könnyűvé tenni a dolgát, szájába rágni az információkat. Az olvasó partner, és együtt dolgozunk, küzdünk a felismerésért, megismerésért, a racionalizálásért, a keretek újrarajzolásáért, az érdekek megfogalmazásáért. Nem engedek a szavakból, nem engedem el őket. Rágom, emészttem, gyúrom őket.

Közben az aktuális közéleti botrányok szivárognak be a hírcsatornákon. Régi-új jelszó válik a magyarországi utcai mozgalmak azonosítójává: egyszerű trágárság, könnyen falra festhető szitok a miniszterelnökről, akit politikai teljesítménye alapján nehezen lehet miniszterelnöknek nevezni. Miközben az onkológiai statisztikákat búvóm, az üzleti kivonatokat ellenőrzöm, a kórházi vallomásokat hallgatom, újra és újra ez a trágárság harsog körülöttem. Mit mond el ez a sokszor átkozott, pokolra kívánt címzettről? A saját dühünkről, félelmeinkről? Engedd el a szavakat – mondják immár más kontextusban a barátaim. Ne törődj vele, hogy trágár, hogy tartalmatlan, hogy esetleges. Fokozza, megmutatja az emberek dühét, és ha valami kisöpri ezt az elviselhetetlen, fullasztó mocskot, amiben élünk, akkor az a düh lesz. Így is irracionális mindaz, ami körülvesz, még mélyebb észszerűtlenség, mély zsigeribb indulat vezet majd ki belőle? – kételyeimnek már nem is adok hangot. Azonnal feszült, személyeskedő viták parázslanak fel a legjobb barátaimmal is. Mindenki vért, fejeket akar, valóságos lincshangulat van. De a bennem tomboló indulatokat csak pontosabb, még pontosabb szavakban, számokban és jól strukturált történetekben tudom levezetni, megmutatni. Hagyom a többieket dühöngeni.

Mire a riport közölhető állapotba kerül, lever a betegség. Láz gyötör, begyulladnak az ízületeim, a szemeim. Nehezen járok, és alig látok, így robotolom végig az év végét. Senkinek sem tűnik fel különösebben: hiszen kúszva-mászva, vakon él mindenki körülöttem. Az év végi máz az úgynevezett ünnepekkel most nem segít. „A gyerekek kedvéért” próbálunk valami kis csillogást, díszcsomagolást – de hát ők is átlátnak mindezen. Jól nevelten

úgy tesznek, mintha elhinnék ezt a sebtében összedobott családi békét, aztán gyorsan kiszellőztetünk, ledobjuk az álságos göncöket. Miért hazudnánk magunknak, nekik és ők nekünk. Tehetetlenül nézzük a külső, belső, a köz- és magánéleti szétesést. Lemondunk minden illúzióról, letépjük magunkról, egymásról. Megfosztjuk ezzel magunkat az utolsó reménytől? Vagy megajándékozuk egymást a tisztánlátással? Nem tudom. Lázzal, nehézlégzéssel küzdöm, minden levegővétel munka, hideg verejtekben telnek 2018 utolsó napjai. Százéves évfordulója van az első világháború végének: végül is nem spanyolnátha kínoz, fűtött szobámban gyógyszerekkel teli szekrény, és a velem vergődő családtagjaim mind itt vannak harctéri veszteségek, sérülések nélkül. A még mindig béke emberei vagyunk, bár-hogy is vergődjünk.

2019 újabb tüntetésekkel kezdődik, és az óévi viták ugyanúgy folynak tovább. Ekkor válik országosan ismertté a lány, aki „nagyon dühös, és csúnyán beszél”. Lehet-e „csúnyán”, „trágáruul” beszélni? Ebből habzik fel újabb diszkusszió. Aztán jön Andy Vajna halála, újabb társasági esemény (a halál mint élmény, mint közéleti attrakció – ez is szerves része korletünknek). Visszhangzik az, hogy lehet-e siratni, búcsúztatni a hatalom emberét. Majd az, hogyan lehet a pénzember özvegyét megszólítani, elmarasztalni. Dokumentumértékű, hogyan adódik össze közösségi jelenséggé a sok-sok magándüh és frusztráció. De nem foglalkozom vele, leköti a figyelmet, hogyan vált a politikai konfliktus, a társadalmi kiszolgáltatottság a magánleszámolások terepévé. A túlóratörvény kapcsán – emiatt kezdődtek a decemberi tiltakozások – alig alakult ki érdemi, tartalmi, konkrét vita. Maradt a düh, és ez megannyi személyeskedésben, pletykában, intrikában öltött testet. A trágársággal szidalmazott miniszterelnök mögött politikustársai, a rendszer működtetői fel sem sejtettek, érintetlenek maradtak, miközben a háborgó köz önmagát falja fel, intézi el, embertől emberig haladva. Mintha politikai megbízásra, politikai stratégia szerint haladnának.

Január elején konferenciára megyek az Athenaeum Kiadó meghívására: tavaly jelent meg Anna Politkovszkaja *Orosz naplója*. Újságírókat ültetnek egymás mellé, olyanokat, akiket a magyar rendszer sem kímélt, beszélnének meg, miként működnek ezek a kannibál rendszerek. Stumpf, Pető, Lakner, Kálmán és Veiszer ül az asztalnál – meg én. Mindegyikőnknek megvan a maga kirúgási története, és néhány éve még elképzelhetetlen lett volna, hogy ilyen közvetlenül beszéljünk egymással. Vagy azért, mert a politikai árkok ellentétes oldalán álltunk, vagy mert a szakmai hierarchia más-más fokán működünk. De hol vannak már az árkok ebben az általános összeomlásban, és hol a hierarchia, ha szakma sincs? Beszélgetünk tehát, vagy úgy teszünk, mintha beszélgetnénk. Nem értjük egymást, másképpen dolgoztuk fel (vagy máshogy nem dolgoztuk fel) mindazt, ami bennünket ért. És azt hiszem, mindannyian nagyon messze vagyunk attól, hogy értsük ezt a semmit, amiben élünk, és amelyben – hivatásunktól fogva – nekünk kéne szavakat, képeket, hangokat találni és megmutatni. Szakmai tetszhalottak vagyunk, merül fel bennem az asztal mellett, és hiányzik a bátorság

belőlünk, hogy ezt beismerjük. Politikovszkajáról alig esik szó, erőltetem egy kicsit, de aztán elillan az alakja, semmire nem tudunk figyelni, csak önmagunkra. Ez az ősbűn, újra és újra elkövetjük.

Elégedetlenül és kiábrándulva támolygok el a konferenciáról. Megnézem a Radnótiban a 10-et, a tízparancsolat jelenkorba ültetett történetfűzérét. Óriási színes videókkal erősítik a darab egy-egy pillanatát, Czári Tibor zenéje dübörög, hömpölyög a nézőtéren. Mellettem egy férfi minden zenei betétet felvesz, annyira viszi magával az, amit hall. Vágyom a sötétre és a csendre, hogy csak a szavak verjenek, mint valami sűrű, tisztító eső. Ne maradjon semmi, csak a szavak, a törvény, és vele szemben, esetleg ellene én, akiben mindez visszhangzik, aki dönt, betart, ellenáll. A darab szünetében egy kedves férfi lép hozzám, megismer. „Én rendőr vagyok – magyarázza, és óvatosan körülnéz –, de velem nyugodtan beszélhet.” Úgy mondja ezt, mint ha megajándékozna valamivel, vagy valami előzékeny gesztust tenne. Felsegítené a kabátom, pogácsát venne. De nem, csak engedélyt és lehetőséget ad a szólásra. Egy rendőr, akivel a színházi büfében nyugodtan beszélhetek: ez Magyarország.

A darab után levél vár pesti szállodaszobámban: a rákriport egyik névtelenül hivatkozott, sokszoros adatvédelemmel közölt interjúalánya írt. Fél, magyarázza, annak ellenére felismerik, hogy sem helyszínt, sem nevet nem írtam a nyilatkozatához. Egyszerre érzek szánalmat és haragot, fontos információforrásomat hogyan nyugtassam meg? Kell-e nekem nyugtatni? Odalépni – akár a rendőr hozzám a színházi büfében – és magyarázni, hogy bizonyos dolgokat, bizonyos feltételek mellett mégiscsak ki kell mondani. Valamennyi kockázatot mindannyiunknak vállalnunk kell. Röviden válaszolok, nem nyugtatom, csak a tényt közlöm arról, hogyan működik az adatvédelem, és jelzem, hogy eszem ágában sincs elállni az anonim adatok közlésétől. Ne ölj, ne lopj, ne csalj, ne hazudj. Ennyim van, ebből élek, ezek által. Szavak, semmi más.